

Vrije woord wordt begrensd door fatsoen

Niet het vrije woord moet de maatstaf der dingen zijn, maar het fatsoen en de verhoudingen tussen mensen. Iedereen heeft het recht niet gekwetst of belachelijk gemaakt te worden. Daar ligt de grens van de vrijheid van meningsuiting.

MENINGSUITING

R. Evers

De moord op Theo van Gogh was te weerzinwekkend voor woorden. Terecht reageert onze rechtsstaat geschokt. Maar de moord markeert wel een van die 'kantelmomenten' die ons aan het denken zet over de grenzen van het vrije woord, daar waar dit in conflict raakt met moraal en fatsoen.

De moord wordt een 'daad van politiek geweld' genoemd, maar met dit stigma zetten we al direct de verkeerde toon. Uiteindelijk draait alles om de vraag hoe wij als mensen met elkaar omgaan. Politiek geweld verplaatst dit intermenselijke probleem naar het niveau van de ivoren toren van de Tweede Kamer ('de politiek') en legt de verantwoordelijkheid voor 'alles wat er in Nederland misgaat' in Den Haag. Daarmee gaat het voorbij aan de essentie, dat we hier gewoon te maken hebben met mensen die vanuit bepaalde culturen reageren.

Ook Dick Pels verschuift de vraag 'wat er nu gebeuren moet' direct naar een veel te hoog gegrepen theoretisch niveau (*Trouw*, 4 november). 'In een democratie is niets heilig, behalve het vrije woord', schrijft Pels. Hij vergeet dat de grootste gemene deler van vrijwel alle mensenrechten het welzijn van de (westerse) mens vormt en niet de bescherming van een abstract prin-

cipe, hoe fraai dat basisbeginsel van de democratie ons ook in de oren klinkt.

Een andere krijgshaftige oneliner van hem luidt: 'Wie er nu doekjes om windt, is een lafaard'. Vrij vertaald houdt dit in: 'Zeg nu maar alles wat je denkt, en we worden er allemaal gelukkiger van.' Was het maar zo. De ervaring leert dat dit niet waar is in de harde intermenselijke realiteit van alledag. We kunnen mooie luchtballonnen oplaten over de 'heiligheid' van het vrije woord en andere grondwettelijke wenselijkheden maar indien wij de mens en zijn gewone, gerechtvaardigde menselijke gevoelens uit het oog verliezen, zijn we niets opgeschoten sinds de Verlichting.

Het recht van het vrije woord geeft aan iedere burger een bepaalde macht en zeggingskracht, ook over anderen. Met deze machtspositie moet uiterst delicaat en prudent worden omgesprongen. Gaan we even over de schreef dan is er al sprake van machtsmisbruik. Zinloos machtsmisbruik vinden we allemaal kwalijk. Wanneer

sie. Op belediging en aantasting van andermans eer en goede naam staan wettelijke sancties.

Als je erg juridisch denkt en als het jezelf niet betreft dan stel je nuchter en afstandelijk vast dat de rechter wel zal uitmaken waar de grens van de vrije meningsuiting ligt. Juridisch gereedeneerd is dat zeker juist. Maar ook de wet is er alleen maar om iedere burger een redelijk beschermd bestaan te bieden. De rechter is overigens maar één man of vrouw uit het sociale spanningsveld, die in zijn/haar eentje mag gaan bepalen wat voor alle Nederlanders wel of niet door de beugel kan.

Je kunt ook de menselijke weg inslaan en het eerste filter tegen woordmisbruik bij jezelf leggen. Dat betekent dat je als bewuste en respectvolle burger het recht van het vrije woord zo interpreteert en hanteert dat andersdenkende Nederlanders niet belachelijk worden gemaakt. Het gaat erom burgers als collectief te beschermen. En schelden doet soms pijn.

Publieke informatie is een groot goed, waar wij uiterst voorzichtig en behoedzaam mee moeten omgaan. Dat begint bij onszelf. De Talmoad (de joodse uitleg op de Bijbel) waarschuwde al 2000 jaar geleden voor de ernstige gevolgen van misbruik van de vrijheid van meningsuiting, waarbij het recht van iedere burger om niet gekwetst te worden centraal staat.

Het westerse denken formuleert mensenrechten, de Talmoad somt de 'plichten van de mens' op. Gebaseerd op gegevens uit het derde Bijbelboek Leviticus: 'Gaat niet onder uw volksgenoten rond als lasteraar... Heb uw naaste lief gelijk uzelf'. Kort samengevat betekent dit: 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet'. Uiteindelijk moeten alle problemen aan de praattafel worden opgelost. Blijven communiceren is hierbij uiterst belangrijk. Daarin heeft burgemeester Cohen groot gelijk. Anders dooft het licht.

*Ook rechter
is maar
een mens*

hele bevolkingsgroepen regelmatig bewust 'voor de grap' of uit welk motief dan ook voor schut worden gezet is iedere fatsoensnorm of gemeenschapswaarde overtreden. De oude joodse Wijzen durfden zich al meer dan 2000 jaar geleden af te vragen of de Bijbel voor de mens was geschreven of dat de mens voor de Bijbel was gecreëerd. In onze humanitaire tijd moet dan zeker gelden dat de mens – ondanks alle hoogdravende rechtsidealen – altijd centraal moet blijven staan. Ook de Nederlandse wet erkent het recht om gevrijwaard te mogen blijven van andermans verbale agres-